

Vedlegg :

NY HOVEDSTRATEGI FOR NORGES FORSKNINGSRÅD. UTKAST TIL INNSPILL FRA UNIVERSITET I BERGEN

Innledning

Det vises til Forskningsrådets oversendelse av utkast til ny hovedstrategi, der institusjonene blir bedt om å kommentere de mest sentrale utfordringene innenfor hvert målområde, og hvordan strategien svarer på disse utfordringene, og om strategien tar tilstrekkelig tak i de mest sentrale problemstillingene for norsk forskning.

Universitetet i Bergens slutter seg i all hovedsak til utkastet til hovedstrategi for Norges Forskningsråd. Våre konklusjoner kan sammenfattes i følgende kulepunkter:

- Forskningsrådet hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere grunnleggende kjennetegn ved forskningsprosessen.
- Begrepet grensesprengende forskning bør bli forklart og definert.
- Etter UiBs oppfatning er det tvingende nødvendig at nettopp de kulturelle forskningsperspektiver, slik de forvaltes av humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag, sikres en plass i strategien og følges opp gjennom forslag til tiltak.
- Forskningsrådets næringsrettede forskning bør ikke alene knyttes rekruttering til MNT-fagene og styrking av nærings-ph.d. ordningen, men til hele den samlede forskning og forskerutdanning.
- Forskningsrådet bør konkretisere og identifisere bidragene til den langsiktige kompetanseutviklingen, utover ordningen med Offentlig sektor- ph.d.
- UiB støtter målet om institusjonell innovasjon i Forskningsrådet selv, og finner at det kan styrkes gjennom å inkludere et mer helhetlig syn på forskningens samfunnsansvar.
- Forskningsrådet hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere den avgjørende betydning tverrfaglighet vil ha både i nasjonal og internasjonal forskning, og fremme tiltak som kan legge til rette for en slik utvikling ved landets universitet og øvrige forskningsutførende institusjoner
- En hovedstrategi for forskning må også være en strategi for forskerutdanning.
- Strategien må være mye tydeligere på når man adresserer det europeiske og det globale, fordi disse to former for internasjonalt samarbeid kan ha ulike begrunnelser og mål som fordrer forskjellige prioriteringer og tiltak både nasjonalt og institusjonelt
- Hovedstrategien bør søke å realisere et sterkere nasjonalt og internasjonal samarbeid, fremfor samordning.

Vi vil innledningsvis knytte noen kommentarer til strategiens enkelt hovedmål og deretter komme med innspill som kan utfylle strategien på viktige som tverrfaglighet og forskerutdanning og Forskningsrådets rolle.

Om de enkelte mål

MÅL 1. STYRKE SATSINGEN PÅ GRENSEPRENGENDE FORSKNING OG NYSKAPING

En hovedstrategi for Norge Forskningsråd må reflektere de sentrale mål for norsk forskning, slik de bl.a. er uttrykt i Regjeringens langtidsplan for forskning med følgende overordnede mål :

- styrket konkurransekraft og innovasjonsevne,
- løse store samfunnsutfordringer
- utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet

For å nå disse målene er forskning et avgjørende virkemiddel. Universitetet i Bergen vil imidlertid understreke at kunnskap og forskning ikke bare er et virkemiddel, men også en verdi i seg selv som ikke er forhåndsdefinert.

Det er ingen motsetning mellom forskning som virkemiddel og forskningens egenverdi. Forskning er en prosess som kjennetegnes av langsiktighet og uforutsigbarhet, slik det bla. tydeliggjøres i Regjeringens langtidsplan, der det heter:

Langsiktigheten betyr at det ikke er mulig eller ønskelig å detaljstyre politikken ti år frem i tid. Det er ikke mulig å vite hvilke tiltak og ordninger som vil være best egnet til å møte alle utfordringene eller mulighetene som presenteres i langtidsplanen. Historisk har overraskende gjennombrudd med påfølgende raske endringer også vist oss at vi vanskelig kan vite om det er dagens fag, teknologier eller næringer som vil gi de beste løsningene.¹

Forskningsrådet hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere de grunnleggende kjennetegn ved forskningsprosessen.

Utkastet slår fast at «norsk forskning holder god kvalitet». Etter vår oppfatning vil det styrke strategien om den også gir en kort beskrivelse av nå-situasjonen for norsk forskning. Da vil man kunne understreke at strategien bygger på oppnådde resultat og at den rotfester sine mål i en norsk forskningsvirkelighet.

Utkastet har en uttalt målsetting om å støtte opp om Regjeringens Langtidsplan for forskning. Etter vår oppfatning vil det fremme strategiens relevans og rekkevidde om den også knytter mer eksplisitt an også til mål og prioriteringer ved universitetene og andre forskningsutførende institusjoner.

---

¹ Regjeringens langtidsplan St. Meld, nr 7 2014-2015, side 10

Den forskningspolitiske terminologien har tradisjonelt vært knyttet til begrep som grunnforskning og anvendt forskning. I utkastet til strategi tar i bruk «grensesprengende forskning», som ser ut til å avløse den tradisjonelle begrepsbruken. Dette er en positiv utvikling, men fordi begrepet 'grensesprengende forskning' vil ha en fremtredende plass i hovedstrategien og for underliggende policy-dokumenter, vil det styrke strategien om begrepet blir nærmere forklart og definert.

- Forskningsrådet hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere grunnleggende kjennetegn ved forskningsprosessen.
- Begrepet grensesprengende forskning bør bli forklart og definert

Mål 2 STYRKE FORSKNING SOM BIDRAR TIL BÆREKRAFTIGE LØSNINGER I SAMFUNN OG NÆRINGS- OG Tjenesteytelse

Mål 2 spenner vidt og bredt og har en spesiell tilknytning til Langtidsplanens innsatsområder Hav, klima og miljøvennlig energi. I omtalen gis det i tillegg en god beskrivelse av hvordan andre deler av verden påvirker det norske samfunnet i større grad enn tidligere. Det heter i planen at « en bred forståelse av de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen er nødvendig »². Dette følges imidlertid ikke opp i tiltakene som foreslås. Vi vil minne om Forskningsrådets gjeldende strategi, «I front for forskning», der det heter.

“[det]er nødvendig med en koordinert humanistisk og samfunnsvitenskapelig innsats rettet mot samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger, for å utfylle de mer instrumentelt orienterte hovedinnsatsområdene...³”.

Vi vil i tillegg peke på Regjeringens langtidsplan i forbindelse med omtalen av Bioteknologi og nanoteknologi påpeker følgende:

For å sikre bredde og kritisk forskning på anvendelsen av teknologiene er det behov for grunnleggende humanistisk, samfunnsfaglig og juridisk forskning.⁴

Den samme langtidsplanen poengterer flere ganger at nye løsninger – tilpasninger, omstillinger og nye teknologier – ikke kan påregne suksess uten at så vel forskning som samfunn integrerer de humanistiske og samfunnsmessige perspektivene som enhver større samfunnsendring vil måtte aktualisere. EU har gjennom Horizon 2020 understreket at «Responsible Research and Innovation (RRI)» skal være et tversgående prinsipp gjennom all forskning.

---

² Utkastet side 7

³ I front for forskning side 10

⁴ Langtidsplanen side 31

Universitet i Bergen vil påpeke at de samme behov knytter seg til forskning som skal bidra til bærekraftig utvikling. Vi ber om at dette reflekteres i strategien.

- Etter UiBs oppfatning er det tvingende nødvendig at nettopp kulturelle forskningsperspektiver, slik de forvaltes av humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag, sikres en plass i strategien og følges opp gjennom forslag til tiltak.

MÅL 3. STYRKE SATSINGER SOM BIDRAR TIL ET MER FORSKNINGSORIENTERT OG INNOVATIVT NÆRINGSLIV

Under mål 3 heter det at «Forskningsrådet vil stimulere til forskningsbasert innovasjon i alle deler av næringslivet og til at hele forsknings- og innovasjonssystemet støtter opp om dette gjennom aktiv samhandling». Universitetet i Bergen slutter seg til strategiutkastet forståelse av behovet for styrket forskning i næringslivet, men vil i peke på at utdanning av høyt kvalifiserte kandidater er, ved siden av forskningen, vårt viktigste bidrag til næringslivet. Innovasjon er likeledes et av våre samfunnsoppdrag, og våre kandidater er en viktig kanal også for innovasjon. Dette gjelder for alle fagområder og utdanninger, og vi finner det derfor naturlig at Forskningsrådets næringsrettede forskning ikke alene knytter rekruttering til MNT-fagene og styrking av nærings-ph.d. ordningen»⁵. Innovasjons- og fornyelsesbehovet er stort i hele bredden av norsk næringsliv, og krever en tilsvarende bred oppfølging også i virkemiddelapparatet. Nærings-ph.d.-ordningen har en særskilt relevans, men utgjør bare en mindre del av den samlede forskerutdanningen som er relevant for næringslivet.

- Forskningsrådets næringsrettede forskning bør ikke alene knyttes rekruttering til MNT-fagene og styrking av nærings-ph.d. ordningen, men til hele den samlede forskning og forskerutdanning.

MÅL 4. BIDRA TIL EN OFFENTLIG SEKTOR SOM UTNYTTER FORSKNING I FORNYELSESARBEIDET

På linje med vår kommentarer til Mål 3 om næringslivet, er det også for offentlig sektor slik at våre høyt kvalifiserte kandidater, sammen med forskningen, er universitetets viktigste bidrag. Vi har merket oss, og slutter oss til, at Forskningsrådet legger opp til at «doktorgradsrekrutteringen må være et viktig element i tematiske satsinger relevant for offentlig sektor».

Offentlig sektor har et stort behov for å bygge forskningsbasert kompetanse på mange nivå, både i den tradisjonelle statlige og kommunale forvaltning, men også i de tjenesytende deler av sektoren. Vi ber derfor Forskningsrådet om å konkretisere og identifisere bidragene til den langsiktige kompetanseutviklingen, utover ordningen med Offentlig sektor- ph.d.

- Forskningsrådet bør konkretisere og identifisere bidragene til den langsiktige kompetanseutviklingen, utover ordningen med Offentlig sektor- ph.d.

---

⁵ Utkastet side 9

MÅL 5. BIDRA TIL ØKT INTERNASJONALT SAMARBEID OG EU-DELTAKELSE

Innledningen under dette punktet peker på globalisering som det mest dominerende trekk i samfunnsutviklingen, og betydningen av å løse globale utfordringer gjennom internasjonalt samarbeid. Det som er utdypet under dette punktet omhandler imidlertid primært norsk EU deltakelse. Både det europeiske og det globale perspektivet er viktig å adressere under et punkt om internasjonalt samarbeid. Strategien bør bli tydeligere på når den adresserer det europeiske og det globale, fordi disse to former for internasjonalt samarbeid kan ha ulike begrunnelser og mål som fordrer forskjellige prioriteringer og tiltak både nasjonalt og institusjonelt.

Universitetet i Bergen støtter behovet for flere målrettede virkemidler som kan støtte opp om og utvikle et stadig tettere internasjonalt forskningssamarbeid. EU-finansierte programmer vil her stå helt sentralt, og UiB har startet opp et målrettet og langsiktig mobiliseringsarbeid blant fagmiljøer og forskere for å øke antall prosjekter inne alle store programområder, ERC inkludert.

Norge har sluttet seg til det politiske mål knyttet til ERA, European Research Area, et felles europeisk forskningsrom. NFR-strategien er for svak på dette punktet – og bør konkretisere hvordan Norge, og norske forskningsmiljøer, kan være med og aktivt forme det europeiske forskningsfelleskapet.

Vi anser ikke vår deltakelse i EUs programmer som «deltakelse i felles europeisk forskningsmarked», slik det sies i strategiutkastet⁶. EU inviterer til konkurranse om midlene for sikre høy kvalitet, men den deltakelsen preges av samarbeid og arbeidsdeling mellom forskere som deler en faglig ambisjon og vil samarbeide med hverandre. Faglige nettverk og kollegiale kontakter opparbeidet over til dels lange tidsspenn er avgjørende for vår deltakelse i EU-programmer.

For Universitetet i Bergen er kobling mellom forskning og utdanning en viktig plattform for det internasjonale samarbeidet. Særlig gjelder dette for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med partnere i prioriterte land for norsk bilateralt samarbeid utenfor Norden/EU-EØS området, dvs. USA, Canada, Japan og BRIKS-landene. Statsråden har annonsert permanent satsing og økte midler til internasjonalt samarbeid med disse prioriterte landene. NFR og SIU vil både sammen og hver for seg bli tillagt ansvar for å operasjonalisere departementets satsing på det høyere utdannings- og forskningssamarbeidet med disse landene. Dette samarbeidet må tydeliggjøres i NFRs hovedstrategi under et punkt om økt internasjonalt samarbeid

Universitetet i Bergen har bygget opp et særlig nært samarbeid med enkelte institusjoner i Afrika, bla. i Sudan og Uganda. Det samme gjelder også institusjoner i land i Midtøsten og Latin-Amerika. UiB vil peke på at Forskningsrådets geografiske konsentrasjon ikke må

---

⁶Utkastet side 11

utelukke eller svekke det svært verdifulle og målrettede forskningssamarbeidet som UIB og andre institusjoner har med disse landene.

- Strategien må være mye tydeligere på når man adresserer det europeiske og det globale, fordi disse to former for internasjonalt samarbeid kan ha ulike begrunnelser og mål som fordrer forskjellige prioriteringer og tiltak både nasjonalt og institusjonelt.
- NFR-strategien bør konkretisere hvordan Norge, og norske forskningsmiljøer, bør være med og forme det europeiske forskningsfellesskapet, the European Research Area (ERA)

MÅL 6. VÆRE ET STRATEGISK FORSKNINGSRÅD SOM BIDRAR TIL MER HELHET OG FORNYELSE I FORSKNINGSSYSTEMET

Universitetet i Bergen deler Forskningsrådets betraktninger om behovet for institusjonell innovasjon og et forbedret kunnskapsgrunnlag også i forskningspolitikken og i Forskningsrådets eget arbeid. Målsettingen om institusjonell endring og fornyelse der Forskningsrådet selv i økende grad utvikler styrings-, medvirknings- arbeidsformer, er i tråd med etablerte prinsipper om inkluderende styring (governance), samfunnsmessig robusthet og ansvarlig forskning og teknologiutvikling. Dette er også i tråd med en lokal utvikling mot et mer bevisst samfunnsansvar og økt satsing på et aktivt forhold mellom universitetene og samfunnet for øvrig, og internasjonalt, ikke minst i EU gjennom prinsippet om Responsible Research and Innovation (RRI). Forskningsrådets egne satsinger på integrerte prosjekter og ulike former for møteplassfunksjoner utgjør et fortrinn som kan utvikles videre; og de ligger forut for den noe mer tradisjonelle inndeling som strategiteksten gjør mellom «etisk forsvarlig og redelig» og «bidrag til bærekraftig samfunn». Etikk og bærekraft er to elementer i det som mer generelt kan kalles, og er blitt kalt, forskningens samfunnsansvar/RRI.

- UiB støtter målet om institusjonell innovasjon i Forskningsrådet selv, og finner at det kan styrkes gjennom å inkludere et mer helhetlig syn på forskningens samfunnsansvar.

Andre forhold

Tverrfaglighet

Tverrfaglig samarbeid omfatter fag som er nær hverandre, med felles teoretisk grunnlag og metodologiske tilnærminger. I andre sammenhenger er tverrfaglig forskning karakterisert av samarbeid mellom svært ulike fag, – ofte med en tematisk fellesinteresse.

Forskningsprosjekter er stadig oftere tverrfaglige og forutsetter samhandling mellom ulike fagfelt tidlig i prosessen. Regjeringens langtidsplan forteller at «ideene fødes der fagene møtes». I andre land er ideen om konvergens mellom fagene lansert både som et mål og en prosess for faglig utvikling ved institusjoner for forskning og høyere. Slike nyskapende og viktige prosesser der ny kunnskap oppstår i møte og samarbeid mellom ulike fag, fagtradisjoner og institusjonskulturer vil være ofte være et avgjørende kjennetegn ved

fremragende og banebrytende vitenskapelig arbeid. I Horisont 2020 er tverrfaglighet ofte en forutsetning for å kunne søke om midler. Forskningsrådets hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere den avgjørende betydning tverrfaglighet vil ha både i nasjonal og internasjonal forskning, og fremme tiltak som kan legge til rette for en slik utvikling ved landets universitet og øvrige forskningsutførende institusjoner.

- Forskningsrådet hovedstrategi bør i sterkere grad reflektere den avgjørende betydning tverrfaglighet vil ha både i nasjonal og internasjonal forskning, og fremme tiltak som kan legge til rette for en slik utvikling ved landets universitet og øvrige forskningsutførende institusjoner.

Forskerutdanning

Doktorgradskandidatene bidrar med forskning, undervisning og veiledning. Grunnlaget for morgendagens fremtredende forskere og fremtidens beste forskningsmiljø etableres gjennom forskerutdanningen. Den aller viktigste forutsetningen for god kvalitet i forskerutdanningen er likevel at doktorgradsprogrammene er integrert i fagmiljøenes forskning. En hovedstrategi for forskning må derfor også være en strategi for forskerutdanning. H2020 legger stor vekt på forskerutdanning, bla. gjennom det omfattende og fremskutte Marie Sklodowska Curie-programmet. I utkastet savnes det en nærmere omtale av forskerutdanningen som en integrert del av forskningen, særlig ved universitetene men også ved andre forskningsutførende institusjoner

- En hovedstrategi for forskning må også være en strategi for forskerutdanning.

Forskningsrådets rolle og utfordringer

Universitetet i Bergen vil i all hovedsak slutte seg til beskrivelsen av Forskningsrådets rolle i det norske FoU-systemet, og vil legge særlig vekt på at «Rådets samspill med institusjonenes egne prioriteringer og ledelse blir mer avgjørende»⁷. I samme del av utkastet heter det imidlertid at

Forskningsrådet må sikre økt forskningsinnsats på prioriterte områder og med en sterkere nasjonal og internasjonal samordning.

Formuleringen om en «sterkere nasjonal og internasjonal samordning» kan skape et inntrykk av at Forskningsrådet inntar en rolle som hovedkoordinator for norsk forskning i en posisjon mellom forskningsutførende institusjoner og finansieringskildene. Etter vår oppfatning kan en slik rolle innebære en økt risiko for uønsket ensretting og konformitet i norsk forskning, som bl.a. skjer når «alle bare vil støtte de beste talentene og de beste miljøene», og som

---

⁷ Utkastet side 3

medfører at den samlede nasjonale forskningskapasiteten ikke utnyttes godt nok, slik det det advares mot i utkastet⁸.

Vi vil også peke på at sterk samordning kan svekke den kvalitetsheving som skapes gjennom åpen konkurranse om eksterne midler, bl.a. i H2020.

Etter Universitetet i Bergens oppfatning vil det være mer fruktbart om strategien søker å realisere et sterkere nasjonalt og internasjonal samarbeid, fremfor samordning. Med en betydelig vekt på samarbeid og samarbeidsfremmende tiltak kan Forskningsrådet sikres en aktiv deltakelse i tidlige faser av planlegging av ny og prioritert virksomhet ved universitetene.

- Hovedstrategien bør søke å realisere et sterkere nasjonalt og internasjonal samarbeid, fremfor samordning.

Med vennlig hilsen